

Ewa Radecka
Uniwersytet Śląski
Katowice

Ochrona rezerwatowa w lasach po ostatnich zmianach

Wprowadzenie

Tematyka ochrony rezerwatowej w Polsce nie doczekała się kompleksowego opracowania. Pozornie mogłoby się wydawać, że rezerваты przyrody zajmujące niewiele ponad 0,5% powierzchni geograficznej Polski nie przedstawiają aż tak istotnego problemu. Nic bardziej błędnego. Koncepcja ochrony rezerwatowej jest esencją szczególnej ochrony przyrody. To właśnie z idei ochrony rezerwatowej wywodzi się ochrona parków narodowych. Ta forma ochronna zajmuje szczególnie znaczące miejsce wśród form ochrony przyrody wynikających z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, gdyż jej zadaniem jest ochrona najcenniejszych fragmentów przyrody w naszym kraju.

Z roku na rok wzrasta liczba rezerwatów przyrody w Polsce w ogóle¹, w tym tych sklasyfikowanych według rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody² jako re-

¹ Aktualnie w Polsce istnieją 1497 rezerваты przyrody. Stan na dzień 17 maja 2018 r. podany za Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody. <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf> [dostęp: 17.05.2018].

² Dz.U. nr 60, poz. 533. Rozporządzenie to przewiduje podział na 9 rodzajów rezerwatów przyrody, wśród których wyróżnia rezerwat leśny. Jak wynika z załącznika do tego aktu, przedmiotem ochrony w rezerwach leśnych są pozostałości i fragmenty dawnych puszczy o charakterze pierwotnym, typy zbiorowisk leśnych, stanowiska drzew na granicach zasięgu.

Typy rezerwatów sklasyfikowano z uwzględnieniem dwóch kryteriów — ze względu na: (1) dominujący przedmiot ochrony i (2) ekosystem. W obu przypadkach załącznik wskazuje dla każdego typu dalszy podział na podtypy, wśród których wyróżnia się m.in. leśny i borowy z podtypami: lasów nizinnych, lasów wyżynnych, lasów górskich i podgórskich, lasów miesza-

zerwaty leśne (symbol L)³. Nadto wyraźnego podkreślenia wymaga okoliczność, że na koniec 2016 r. aż 1281 rezerwatów przyrody zlokalizowanych było na terenie Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”⁴ (dalej: PGLLP) i pozostawało w ich zarządzie⁵, co stanowiło 85,8% wszystkich rezerwatów. W takiej sytuacji to nadleśniczy odpowiada za stan lasu i prowadzi samodzielną gospodarkę leśną⁶.

Niemniej ważne są aktualne działania polityczne dotyczące szeroko rozumianej ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, które nie tylko doprowadzają do dewastacji środowiska przyrodniczego, ale przyczyniają się także do negatywnego postrzegania Polski na arenie międzynarodowej⁷. Powyższe skłania do głębszego przyjrzenia się ochronie rezerwatowej z perspektywy prawa leśnego (nie tylko w kontekście dokonanej w 2016 r. nowelizacji⁸, ale także w kontekście wydania rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej⁹).

nych nizinnych, lasów mieszanych górskich i podgórskich, borów nizinnych, borów wyżynnych, borów górskich i podgórskich, borów mieszanych nizinnych, borów mieszanych górskich i podgórskich.

³ W 2004 r. było ich 695, a w 2017 r. — 735. Dane podane za rocznikami statystycznymi dostępnymi na stronach GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2017,1,18.html> [dostęp: 17.05.2018].

⁴ Zob. szerzej: <http://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/do-poczytania/lasy-panstwo-we-w-liczbach-1/lasy-w-liczbach-2017-pl-internet.pdf> [dostęp: 17.05.2018].

⁵ Państwowe Gospodarstwo Leśne „Lasy Państwowe” sprawują zarząd nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa (tak art. 4 ust. 1 u.l.; zob. szerzej: R. PESSEL: *Nieruchomości Skarbu Państwa*. Warszawa 2010, s. 129 i nast.). Wyjątki stanowią lasy: 1) będące w użytkowaniu wieczystym parków narodowych; 2) wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (są to lasy niewydzielone geodezyjnie z nieruchomości rolnych na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Dz.U. 2018, poz. 91 ze zm.; 3) będące w użytkowaniu wieczystym na mocy odrębnych przepisów.

W ramach sprawowanego zarządu Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę leśną, gospodarują gruntami i innymi nieruchomościami oraz ruchomościami związanymi z gospodarką leśną, a także prowadzą ewidencję majątku Skarbu Państwa oraz ustalają jego wartość (tak art. 4 ust. 3 u.l.).

⁶ Zob. art. 35 ust. 1 u.l.

⁷ Tytułem przykładu można podać dwa zapadłe ostatnio wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej: z dnia 22 lutego 2018 r. w sprawie C336/16 (ECLI:EU:C:2018:94; dotyczy jakości powietrza) oraz z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie C-441/17 (ECLI:EU:C:2018:255; dotyczy wycinki w Puszczy Białowieskiej). Oba z nich stwierdzają, że Państwo Członkowskie — Polska dopuszcza się uchybień przepisów prawa unijnego.

⁸ Dz.U. 2016, poz. 2249, dalej: ustawa zmieniająca.

⁹ Dz.U. 2017, poz. 2408, dalej: dobre praktyki.

Definicje legalne rezerwatu przyrody i lasu

Z uwagi na temat opracowania niezbędne było omówienie podstawowych kategorii pojęciowych: „las” i „rezerwat przyrody”.

Jak wynika z art. 13 ust. 1 u.o.p., „rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi”.

Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że definicja legalna lasu ujmuje swym zakresem rezerwat przyrody. W tym też miejscu należy nawiązać do definicyjnego ujęcia lasu, które, zgodnie z brzmieniem art. 3 ust. 1 u.l., opiera się na kilku przesłankach¹⁰. Po pierwsze, musi to być grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha (kryterium przestrzenne), pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) — drzewami i krzewami oraz runem leśnym — lub przejściowo jej pozbawiony (kryterium przyrodnicze). Po wtóre, musi być przeznaczony do produkcji leśnej (kryterium przeznaczenia), chyba że chodzi o **lasy w rezerwachach przyrody** i w parkach narodowych bądź wpisane do rejestru zabytków, które z istoty swej nie są przeznaczone do produkcji leśnej. Po trzecie, istnieje konieczność związania tego gruntu z gospodarką leśną; musi on być zajęty pod wykorzystywane na potrzeby gospodarki leśnej budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna lub wykorzystywany na parkingi leśne i urządzenia turystyczne¹¹. Takie ujęcie jest dość problematyczne i nastręcza trudności¹².

¹⁰ Przesłanki te wyróżnił W. RADECKI: *Ustawa o lasach. Komentarz*. Warszawa 2017, s. 48 i nast.

¹¹ IDEM: *Prawna ochrona przyrody w Polsce a Natura 2000, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo*. Warszawa 2014, s. 281 i nast. W doktrynie przyjmuje się, że las można uznać „za formę ochrony przyrody, aczkolwiek nie w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody” (A. HABUDA w: *Polskie prawo leśne*. Red. D. DANECKA, A. HABUDA, W. RADECKI, J. ROTKO. Warszawa 2016, s. 121—122). Jedynie na marginesie należy zauważyć, że nauki przyrodnicze las określają jako jeden z odnawialnych zasobów przyrody, powstający w wyniku procesu lasotwórczego jako kompleks, w którym roślinność swoista dla danego regionu biogeograficznego i wyróżniająca się wybitnym ilościowym udziałem drzew rosnących zwarcie, świat zwierzęcy, klimat lokalny, stosunki wodne i gleba związane są ze sobą wzajemnymi wpływami i współzależnościami (tak A. SZUJECKI: *Mała encyklopedia leśna*. Warszawa 1991, s. 257—258).

¹² Zob. szerzej np. W. RADECKI: *Ustawa o lasach...*, s. 48 i nast.; A. HABUDA w: *Polskie prawo leśne...*, s. 101 i nast.; J. PTAK: *Definicja lasu w ustawie o lasach*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, s. 67 i nast.

Nowelizacja ustawy o lasach

Niezwykle ważne zmiany z perspektywy funkcji ochronnej rezerwatu przyrody to te, które związane są z uchynieniem art. 52a ust. 1 i 3 u.o.p.¹³ oraz wprowadzeniem art. 14b do ustawy o lasach.

Należy zaznaczyć, że uchylony art. 52a ust. 1 u.o.p. przewidywał, że „gospodarka leśna nie narusza zakazów, o których mowa w art. 52 ust. 1 pkt. 1—3, 7, 8, 12 i 13, jeżeli jest prowadzona na podstawie planów, które zostały poddane strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko, obejmującej oddziaływanie na dziko występujące populacje gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty i chronionych gatunków ptaków oraz ich siedliska lub jest prowadzona na podstawie wymagań dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej, których ustalenia zapewniają, że czynności wykonywane zgodnie z nimi nie są szkodliwe dla zachowania gatunku we właściwym stanie ochrony”. Zasygnalizować można, że wydanie rozporządzenia określającego wymagania dobrej praktyki na podstawie nieobowiązującego już art. 52a ust. 3 u.o.p. miało charakter fakultatywny (nigdy rozporządzenie takie nie zostało wydane).

Bliższe rozważania dotyczące wprowadzania art. 14b do u.l. poprzedzić należy uwagą ogólną dotyczącą przepisów intertemporalnych. Mianowicie, jak wynika z art. 3 ustawy zmieniającej do dnia 31 grudnia 2017 r., uznaje się, że gospodarka leśna nie narusza zakazów, o których mowa w art. 52 ust. 1 pkt. 1—3, 7, 8, 12 i 13 u.o.p. w przypadku, gdy jest wykonywana na podstawie planów, które zostały poddane strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko.

Pierwszy z ustępów art. 14b u.l. adresowany jest do właścicieli lasów¹⁴, którzy mogą dokonać wyboru sposobu, w jakim będą wykonywać obowiązki wynikające z:

- art. 9 ust. 1 u.l. (kształtowanie równowagi w ekosystemach leśnych i podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów),
- art. 13 ust. 1 u.l. (trwałe utrzymywanie lasów i zapewnienie ciągłości ich użytkowania) oraz

¹³ Uchylone z dniem 1 stycznia 2017 r. na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 9 października 2015 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1936 ze zm.).

¹⁴ Zgodnie z art. 2 u.l. przepisy ustawy stosuje się do lasów, bez względu na formę ich własności. Jednak pomiędzy lasami publicznymi i prywatnymi zachodzą istotne różnice wyrażające się nie tylko w powierzchni. Tych odrębności jest jednak tak dużo, że praktycznie podział na lasy stanowiące własność Skarbu Państwa i inne lasy zachował swoje znaczenie (D. DANECKA, W. RADECKI: *Gospodarka leśna a ochrona środowiska leśnego — dylematy administracyjne*. W: *Administracja publiczna a gospodarka*. Red. B. JAWORSKA-DĘBSKA, A. DOBACZEWSKA. Warszawa 2018, s. 37 i nast.). Warto dodać, że rozważania prowadzone w obrębie niniejszego opracowania dotyczą lasów-rezerwatów pozostających w zarządzie PGLLP.

— art. 14 ust. 4 u.l. (zalesianie gruntów).

Swobodny wybór w tym zakresie może jednak nastąpić tylko wówczas, gdy sposób wykonania tych obowiązków nie został określony przez przepisy prawa. Dalsze unormowania art. 14b u.l. regulują, co następuje:

— ust. 2 zobowiązanie ministra właściwego do spraw środowiska do wydania rozporządzenia określającego wymagania dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej,

— ust. 3 konsekwencje w zakresie ochrony przyrody wykonywania gospodarki leśnej zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej¹⁵.

Minister właściwy do spraw środowiska, określając wymagania dobrej praktyki, ma wziąć pod uwagę:

— cele określone w art. 7 ust. 1 u.l., w tym potrzebę zachowania wszystkich zasobów, tworów i składników przyrody w odpowiednim stanie, w szczególności gatunków, które są przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej oraz

— uwarunkowania gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz cechy lokalne.

W odniesieniu do wykonania wyżej wspomnianego zobowiązania odnotować wypada pewną opieszałość, gdyż art. 14b zaczął obowiązywać z dniem 1 stycznia 2017 r., a akt wykonawczy do niego wydano końcem grudnia 2017 r. Wszedł on w życie z dniem 1 stycznia 2018 r. Z niezwykle skondensowanej treści, bo ujętej zaledwie w dwóch paragrafach, wynikają takie oto przykładowe dobre praktyki:

— w okresie lęgowym ptaków nie wycina się drzew, na których zostały zidentyfikowane zasiedlone gniazda,

— drzewa dziuplaste pozostawia się do ich naturalnego rozpadu,

— martwe drzewa pozostawia się w celu zapewnienia ciągłości występowania martwego drewna, przy czym jego ilość nie może w szczególności stwarzać zagrożenia pożarowego lub ryzyka wystąpienia szkodliwych czynników biotycznych,

— w drzewostanach dojrzałych do odnowienia, użytkowanych cięciami zupełnymi o powierzchni powyżej 1 ha, pozostawia się kępy starodrzewia do naturalnego obumarcia, zajmujące nie więcej niż 5% powierzchni zrębu.

Największą jednak uwagę wypada skupić na art. 14b ust. 3 u.l. Dalsza analiza wymaga przytoczenia literalnego brzmienia omawianej regulacji. Zgodnie z art. 14b ust. 3 u.l. „**gospodarka leśna¹⁶ wykonywana zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki w zakresie gospodarki leśnej nie narusza przepisów o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody,**

¹⁵ W. RADECKI: *Ustawa o lasach...*, s. 162 i nast.

¹⁶ Zob. szerzej: B. RAKOCZY: *Gospodarka leśna i trwale zrównoważona gospodarka leśna w prawie polskim*. Warszawa 2018, s. 15 i nast.; A. HABUDA, W. RADECKI w: *Polskie prawo leśne...*, s. 166 i nast.

w szczególności przepisów art. 51¹⁷ i art. 52¹⁸ u.o.p.” [podkr. — E.R.]. W tym miejscu podkreślić trzeba użyte tu sformułowanie „w szczególności”, co prowadzi do wniosku, że mogą to być i inne przepisy, jak np.: art. 120 u.o.p. (zakaz wprowadzania gatunków obcych), art. 60 u.o.p. (ochrona strefowa gatunków chronionych), art. 33 u.o.p. (obszary Natura 2000) czy wreszcie art. 15 u.o.p. (zakazy obowiązujące na terenie parku narodowego i rezerwatu przyrody). Powyższe oznaczają, że wprowadza się swoistą fikcję prawną polegającą na tym, że gospodarka leśna wykonywana zgodnie z wymaganiami dobrej praktyki, nawet gdyby faktycznie była realizowana wbrew przepisom ustawy o ochronie przyrody — to prawnie ich nie narusza¹⁹. Regulacja ta nakazuje bowiem rozciągnięcie tej fikcji na wszystkie przepisy o ochronie poszczególnych zasobów, tworów i składników przyrody. Co znamienne, kodeks dobrych praktyk obowiązuje jednolicie we wszystkich lasach (bez względu na to czy są to lasy gospodarcze, ochronne²⁰ czy też obejmujące rezerwaty przyrody), gdyż nie wprowadzono żadnego rozróżnienia w tym przedmiocie.

Przepis ten spotkał się z ogromną falą krytyki już na etapie prac legislacyjnych i konsultacji społecznych. W literaturze przedmiotu, jeszcze przed wydaniem wskazanego rozporządzenia, pojawiały się stanowiska, które podkreślały ułomność i niebezpieczeństwo tej regulacji. Co niezmiernie niepokojące, liczba zagrożeń, jakich się dopatrzono, jest zatrważająca. Przytoczyć wypada jedynie te najważniejsze.

¹⁷ Przepis ten dotyczy zakazów odnoszących się do ochrony gatunkowej zwierząt.

¹⁸ Przepis ten dotyczy zakazów odnoszących się do ochrony roślin i grzybów.

¹⁹ W. RADECKI: *Ustawa o lasach...*, s. 164—165.

²⁰ W myśl art. 15 u.l. za lasy szczególnie chronione, zwane dalej „lasami ochronnymi”, mogą być uznane lasy, które:

- 1) chronią glebę przed zmywaniem lub wyjałowieniem, powstrzymują usuwanie się ziemi, obrywanie się skał lub lawin;
- 2) chronią zasoby wód powierzchniowych i podziemnych, regulują stosunki hydrologiczne w zlewni oraz na obszarach wododziałów;
- 3) ograniczają powstawanie lub rozprzestrzenianie się lotnych piasków;
- 4) są trwale uszkodzone na skutek działalności przemysłu;
- 5) stanowią drzewostany nasienne lub ostoje zwierząt i stanowiska roślin podlegających ochronie gatunkowej;
- 6) mają szczególne znaczenie przyrodniczo-naukowe lub dla obronności i bezpieczeństwa Państwa;
- 7) są położone:
 - a) w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców,
 - b) w strefach ochronnych uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. 2017, poz. 1056),
 - c) w strefie górnej granicy lasów.

Pokreślono, że postulowane zmiany będą skutkować tym, że podmioty prowadzące w lasach wycinkę w zasadzie będą to wykonywały samodzielnie, bez konieczności zasięgnięcia opinii przyrodników czy uzyskiwania zezwoleń odpowiednich organów. Jak podaje K. Kasprzak, „w rezultacie wszystkie gatunki chronione, w tym zagrożone wyginięciem, rzadkie i priorytetowe, były pozabawione na terenach planowanych wycinek ochrony ustawowej”²¹.

Na dodatek w projekcie dobrych praktyk zauważono szereg różnego rodzaju uogólnień, a pisemne stanowiska stawiają nawet zarzuty o braku kompetencji czy odpowiednich kwalifikacji do dokonywania wizji lokalnej. Tytułem przykładu można nawiązać do § 1 pkt 1 dobrych praktyk, zgodnie z którym: „przed przystąpieniem do prac z zakresu gospodarki leśnej przeprowadza się wizję terenową w wydzieleniu leśnym albo na działce ewidencyjnej, na terenie których planowane są te prace, w celu sprawdzenia występowania gatunków chronionych lub potencjalnych miejsc ich występowania”. W różnych opiniach podkreślano brak kwalifikacji osoby dokonującej tej wizji, ze szczególnym wskazaniem na fakt, że pracownicy Lasów Państwowych nie są przygotowani do stwierdzenia występowania gatunków chronionych²². W odniesieniu do § 1 pkt 5 dobrych praktyk, który przewiduje odstępnie od wycinki drzew, w których zidentyfikowano **zasiedlone** gniazda, postulowano odstępnie od wycinki każdego drzewa, w którym zlokalizowano dziuplę lub gniazdo, choćby niezajętego w sezonie lęgowym, ponieważ w następnym może być ono wykorzystane do odbycia lęgu²³. Nadto pozostawienie jedynie zasiedlonych drzew może okazać się niewystarczające, a wycinka drzew otaczających gniazdo może spłoszyć ptaki, skutkując porzuceniem lęgów²⁴.

Dość wspomnieć tu o innym, poważnym zarzucie, pojawiającym się na tle omawianego zagadnienia. Pisemne stanowiska wydane w odniesieniu do projektu zmian wprowadzających art. 14b u.l. podkreślają z całą stanowczością niezgodność poruszanej regulacji z wymogami prawa UE²⁵, a konkretniej z art. 16

²¹ K. KASPRZAK: *Grozi nam masowa wycinka drzew*. „Przegląd Komunalny” 2017, nr 1, s. 46—47.

²² http://przyrodnicze.org/wp-content/uploads/2017/11/pismo_konsultacje_spo%C5%82eczne_Kodeks_Dobrych_Praktyk_FDP.pdf [dostęp: 25.05.2018]; <http://dzikapolska.org/wp-content/uploads/2018/01/wnioski-i-uwagi-dobre-praktyki-lesne-Fund-Dzika-Polska.pdf> [dostęp: 25.05.2018].

²³ http://przyrodnicze.org/wp-content/uploads/2017/11/pismo_konsultacje_spo%C5%82eczne_Kodeks_Dobrych_Praktyk_FDP.pdf [dostęp: 25.05.2018].

²⁴ <http://dzikapolska.org/wp-content/uploads/2018/01/wnioski-i-uwagi-dobre-praktyki-lesne-Fund-Dzika-Polska.pdf> [dostęp: 25.05.2018].

²⁵ Opinia Klubu Przyrodników (http://www.kp.org.pl/pdf/stanowiska/ktg/2017-11-14_KP%20opinia%20o%20proj%20Wymogow%20dobrej%20praktyki%20gosp%20lesnej.pdf [dostęp: 25.05.2018]) oraz opinia ClientEarth (<https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2017-11-14-stanowisko-ws.-projektu-rozporzadzenia-ministra-srodowiska-w-sprawie-wymagan-dobrej-praktyki-w-zakresie-gospodarki-lesnej-ce-pl.pdf> [dostęp: 25.05.2018]).

dyrektywy ptasiej²⁶ i art. 9 dyrektywy siedliskowej²⁷. Tych naruszeń dopatruje się m.in. w blankietowych odstępstwach od ochrony gatunkowej dla oznaczonych czynności, a to dlatego, że poszczególne działania gospodarki leśnej nie będą musiały być poprzedzone udzieleniem przez właściwego regionalnego dyrektora ochrony środowiska indywidualnego zezwolenia, co uniemożliwi wiązanie się z nałożonego przez dyrektywę siedliskową i ptasią obowiązku szczegółowego raportowania udzielanych derogacji. Ponadto, jak zauważono, odstępstwa od ochrony, o której mowa w powyższych przepisach, muszą spełniać kumulatywnie wszystkie wskazane w tych unormowaniach przesłanki. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej²⁸ podkreślał, że przepisy krajowe regulujące odstępstwa, które nie zawierają wszystkich przesłanek, nie są zgodne z dyrektywami²⁹.

I ostatnia wreszcie uwaga — brak mechanizmu kontroli wycinki, tzn. brak konieczności ubiegania się o indywidualne zezwolenia na odstępstwa od zakazów dotyczących gatunków chronionych wydawanych przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska czy regionalnych dyrektorów ochrony środowiska.

Skutki prawne nowelizacji dla ochrony rezerwatowej

Pełne unaocznienie mocno skomplikowanej sytuacji prawnej, w jakiej znajdują się rezerваты przyrody, wymaga pewnych uwag ogólnych dotyczących ochrony rezerwatowej.

System zakazów obowiązujących na terenie rezerwatu został enumeratywnie oznaczony w art. 15 ust. 1 u.o.p.³⁰. Rezerваты mogą podlegać ochronie ścis-

²⁶ Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona — dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa — Dz.Urz. UE L 20 z dnia 26 stycznia 2010 r., s. 7).

²⁷ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.Urz. UE L 206 z dnia 22 lipca 1992 r., s. 7 ze zm.).

²⁸ Co niezmiernie ciekawe, nieprawidłowości we wprowadzaniu odstępstw od zakazów określonych w art. 51 ust. 2 oraz w art. 52 ust. 2 u.o.p., były przedmiotem rozpoznania w TSUE (odpowiednio sprawa C-46/11 oraz C-192/11). Trybunał podkreśla, że odstępstwa od zakazów przewidzianych w dyrektywie, powinny być ujęte w przepisach krajowych wystarczająco jasno i precyzyjnie.

²⁹ <https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2017-11-14-stanowisko-ws.-projektu-rozporzadzenia-ministra-srodowiska-w-sprawie-wymagan-dobrej-praktyki-w-zakresie-gospodarki-lesnej-ce-pl.pdf> [dostęp: 25.05.2018].

³⁰ Na temat charakteru prawnego przepisu kreującego reżim prawny parków i rezerwatów przyrody, na podstawie art. 15 u.o.p. zob. W. RADECKI: *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim*. Warszawa 2011.

łej³¹, czynnej³² lub krajobrazowej³³. Informacje o tym, jaki konkretnie rodzaj ochrony został zastosowany w odniesieniu do poszczególnych rezerwatów przyrody, zostają zawarte w zadaniach ochronnych³⁴ lub planie ochrony³⁵ sporządzonym dla tej formy ochronnej. Szczęólnego podkreślenia wymaga tu okoliczność, że nie wszystkie rezerваты przyrody posiadają te dokumenty planistyczne³⁶, a stopień ich wykorzystania w ochronie tych obszarów jest rozmaity³⁷. Niemniej jednak wypada nawiązać do art. 117 ust. 2 u.o.p., zgodnie z którym na gruntach użytkowanych gospodarczo w parkach narodowych lub rezerwach przyrody stosuje się ochronę krajobrazową. Nie można także zapominać, że w myśl art. 15 ust. 2 pkt 5 u.o.p. zakazów wynikających z art. 15 ust. 1 u.o.p. **nie stosuje się do obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania**³⁸ przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego³⁹.

³¹ Ustawa rozumie jako taką całkowite i trwale zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną, a w przypadku gatunków — całoroczną ochronę należących do nich osobników i stadiów ich rozwoju (art. 5 pkt 9 u.o.p.).

³² Ochroną tą jest stosowanie w razie potrzeby zabiegów ochronnych w celu przywrócenia naturalnego stanu ekosystemów i składników przyrody lub zachowania siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk roślin, zwierząt lub grzybów (art. 5 pkt 5 u.o.p.).

³³ Przez którą rozumie się ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części (art. 5 pkt 8 u.o.p.).

³⁴ Zob. art. 2 ust 3 pkt 4 u.o.p.

³⁵ Zob. art. 20 ust. 3 pkt 3 u.o.p.

³⁶ Wynika to z wielu zmian przepisów prawa w odniesieniu do tzw. starych rezerwatów przyrody (a więc tych utworzonych pod rządami wcześniejszych ustaw o ochronie przyrody). Ostatecznie termin opracowania i przyjęcia planów ochrony dla tych form ochronnych upływa w dniu 15 listopada 2018 r. (art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 985)).

³⁷ Jak pokazują dane umieszczone na stronach internetowych niektórych RDOŚ, wykorzystanie tych instrumentów prezentuje się rozmaicie. I tak:

— w woj. świętokrzyskim na 72 rezerваты przyrody, 10 nie posiada ani planu ochrony, ani zadań ochronnych (http://kielce.rdos.gov.pl/files/artykuly/25234/rezerваты_przyrody_swie_tokrzyskie_icon_icon.pdf [dostęp: 25.05.2018]),

— w woj. małopolskim na 85 rezerwatów, 13 ma plany ochrony (<http://krakow.rdos.gov.pl/formy-ochrony-przyrody> [dostęp: 25.05.2018]).

³⁸ Taka działalność podlega kontroli RDOŚ (art. 123 u.o.p.).

³⁹ Przywołać należy treść uzasadnienia wyroku NSA z dnia 14 grudnia 2010 r. (II OSK 1901/09, Legalis nr 343097), który wyjaśnia, że „dyspozycja art. 15 ust. 2 pkt 5 u.o.p., biorąc także pod uwagę *ratio legis* ustawodawcy w zakresie celu utworzenia parku narodowego, dotyczy działalności, która daje możliwość użytkowania danego obszaru przez ich właściciela na dotychczasowych zasadach, czyli stanowi to kontynuację tej funkcji w trakcie ich gospodarczego wykorzystania w obrębie obszaru objętego ochroną krajobrazową. Dlatego też jeżeli na terenie takiej nieruchomości w granicach parku narodowego i objętej ochroną krajobrazową prowadzone jest gospodarstwo rolne, art. 15 ust. 2 pkt 5 u.o.p. umożliwiłby, oczywiście z uwzględnieniem

Jeśli więc rezerwat przyrody jest jednocześnie lasem, w którym prowadzona jest gospodarka leśna, to powinien podlegać „przynajmniej” ochronie krajobrazowej, która — jak podaje W. Radecki — niewiele różni się od powszechnej ochrony lasów z ustawy o lasach⁴⁰. Nie da się jednak wykluczyć, że rezerwat, będący lasem, zostanie objęty ochroną ścisłą lub czynną (na podstawie zarządzenia RDOŚ, będącego aktem prawa miejscowego — w przypadku planu ochrony lub bez tego waloru — w zadaniach ochronnych). Wówczas prym należałoby przypisać działaniom wynikającym z rodzaju ochrony wynikającym ze wspomnianych zarządzeń⁴¹.

Dobitnego wyekspozowania wymaga okoliczność, że w odniesieniu do rezerwatów przyrody nie da się przedstawić jednego stanu faktyczno-prawnego, gdyż ten zależy jest od kilku zmiennych, a liczba wariantów, jakie mogą wystąpić w praktyce, jest znaczna. Do doprecyzowania nie przyczyni się również duża liczba rezerwatów przyrody, powstałych pod rządami różnych ustaw⁴², która na dodatek systematycznie wzrasta. Jako przykłady mnogości układów różnych zmiennych można podać chociażby takie sytuacje:

- tzw. stary rezerwat przyrody, który jest lasem, w którym nie ma planu ochrony ani zadań ochronnych i brak informacji co do tego czy jest on objęty ochroną ścisłą, czynną czy krajobrazową,
- nowy rezerwat przyrody, który jest lasem, posiada plan ochrony, w którym wskazuje się, że jest on objęty ochroną czynną.

To zaś może prowadzić do konkluzji już na tym etapie, że poruszanie się na styku prawa leśnego i prawa ochrony przyrody w kontekście ochrony rezerwatowej jest zagadnieniem złożonym i wielowymiarowym, które nie będzie mogło być zaadaptowane pod jeden schemat.

innych przepisów, ewentualną rozbudowę, budowę czy modernizację obiektów w ramach istniejącego siedliska, oczywiście także w ramach wykonywania prawa własności zgodnie z przepisami k.c. (art. 140 k.c.)”.

⁴⁰ W. RADECKI: *Ustawa o lasach...*, s. 84 i nast.

⁴¹ IDEM: *Prawna ochrona przyrody...*, s. 299.

⁴² To jest ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 31, poz. 274), ustawa z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 25, poz. 180) oraz ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. nr 114, poz. 492 ze zm.). Wprawdzie ustawa z 1934 r. nie przewidywała takiej formy ochrony przyrody jak rezerwat przyrody, to jednak stan ten nie przeszkadzał w tworzeniu tych form ochronnych (W. KULCZYŃSKA: *Organizacja ochrony przyrody w Polsce niepodległej*. W: *Skarby przyrody i ich ochrona. Wiadomości z dziedziny ochrony przyrody*. Red. W. SZAFER. Warszawa 1932, s. 260). Obiekty takie powstawały zarówno przed wejściem w życie omawianego aktu prawnego, jak i po jego przyjęciu, na podstawie zarządzeń ochronnych. Początkowo — wobec braku ustawy o ochronie przyrody — ochronę rezerwatową realizowano w oparciu o zarządzenia dotyczące zagospodarowania lasów państwowych lub niepaństwowych. Po przyjęciu ustawy z 1934 r. ochrona ta odbywała się na zasadach przewidzianych w art. 5 tego aktu prawnego.

Na tle powyższej nowelizacji na pierwszy plan, poza szeregiem uwag, jakie zostały już przytoczone wcześniej, wysuwają się również inne konsekwencje wprowadzonej regulacji. Nie sposób nie zauważyć pewnej nieścisłości występującej w obrębie tekstu jednej ustawy, która wymaga rozwinięcia. Jak stanowi art. 7 ust. 2 u.l., gospodarka leśna⁴³ w lasach stanowiących rezerwy przyrody **uwzględnia zasady określone w przepisach o ochronie przyrody**. Literalnie przepis ten jest rozumiany jako nakaz prowadzenia gospodarki leśnej przy uwzględnieniu priorytetowego traktowania zasad wyrażonych w u.o.p.⁴⁴. To jednak wymaga zestawienia z dodanym niedawno art. 14b u.l. Dochodzi bowiem do paradoksu, gdyż w obrębie jednego aktu prawnego, z jednej strony, nadaje się rangę priorytetową zasadom wynikającym z u.o.p. (wspomniany art. 7 ust. 2 u.l.), z drugiej zaś wprowadza się fikcję prawną polegającą na tym, że gospodarka leśna wykonywana zgodnie z dobrymi praktykami, nawet wbrew ustawie o ochronie przyrody („w szczególności” art. 51 czy art. 52 u.o.p.), jest prawidłowa (tak dodany art. 14b ust. 2 u.l.). Przykładem najlepiej obrazującym zawilość i wagę tego problemu, choć niezmiernie trudnym do wyczerpującego i szczegółowego opracowania ze względu na mnogość stanów faktycznych, a także problematyczność związaną z definicyjnym ujęciem lasu, jest chociażby wycinka drzew na terenie rezerwatu przyrody. Zgodnie z art. 15 ust. 1 u.o.p. zakazuje się: pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzania roślin oraz grzybów (pkt 5) oraz użytkowania, niszczenia, umyślnego uszkodzania, zanieczyszczania i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, obszarów oraz zasobów, tworów i składników przyrody (pkt 6). Są to zakazy, które mogą doznać wyjątków tylko w ściśle określonych przypadkach wynikających wprost z art. 15 ust. 2 u.o.p.⁴⁵ czy też wyłączanych w drodze zezwoleń na odstępstwa od zakazów (zob. art. 15 ust. 4 i 5 u.o.p.).

⁴³ W art. 6 ust. 1 pkt 1 u.l. gospodarkę leśną zdefiniowano jako działalność leśną w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania — z wyjątkiem skupu — drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów oraz realizację pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Gospodarka leśna prowadzona jest według następujących zasad:

- powszechnej ochrony lasów,
- trwałości utrzymania lasów,
- ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów,
- powiększania zasobów leśnych.

⁴⁴ W. RADECKI: *Prawna ochrona przyrody...*, s. 298.

⁴⁵ Jak wynika z tego przepisu, zakazy z art. 15 ust. 1 u.o.p. nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań wynikających z planu ochrony lub zadań ochronnych;
- 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem publicznym;
- 3) wykonywania zadań z zakresu obronności kraju w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- 4) obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystywania przez jednostki organizacyjne, osoby prawne lub fizyczne oraz wykonywania prawa własności, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego.

Tu jednak trzeba poczynić dalsze wyjaśnienia, wszak nie można tracić z pola widzenia art. 83f pkt 4 u.o.p., zgodnie z którym wymogu uzyskania zezwolenia na wycinkę nie ma w przypadku drzew lub krzewów na plantacjach⁴⁶ lub w lasach (a te obejmują, czy też mogą obejmować, rezerваты) w rozumieniu u.l. W tej jednak sytuacji nie można uznać, że wycinka drzew i krzewów na terenie rezerwatów, będących jednocześnie lasem, odbywałaby się bez zezwolenia, a to ze względu na powołany już art. 7 ust. 2 u.l. w zw. z art. 15 ust. 1 pkt. 5 i 6 u.o.p. oraz dalsze unormowania omówione w kolejnym akapicie.

I tak, nawiązując do wcześniejszych rozważań:

1. Jeśli rezerwat byłby objęty ochroną ścisłą lub czynną, to możliwa byłaby wycinka drzew, ale tylko wtedy, gdy zabiegi takie wynikałyby z planu ochrony lub zadań ochronnych dla tej formy ochronnej (art. 15 ust. 2 pkt 1 u.o.p.).
2. Jeśli rezerwat byłby objęty ochroną krajobrazową i byłby w trakcie gospodarczego wykorzystania, to w myśl art. 15 ust. 2 pkt 5 u.o.p. podane wcześniej zakazy z pkt. 5 i 6 nie obowiązują, choć wymagane jest uzyskanie stosownego zezwolenia wydanego przez właściwy organ po uzgodnieniu przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska (art. 15 ust. 2 pkt 5 u.o.p. w zw. z art. 15 ust. 1 pkt. 5 i 6 u.o.p. i art. 83a ust. 3 u.o.p.)⁴⁷.

Co istotne — nie każdy rezerwat przyrody posiada dokumenty ochronne (tj. zadania ochronne czy plan ochrony)⁴⁸, przez co ustalenie, który z tych trybów będzie miał zastosowanie, w wielu przypadkach będzie niemożliwe.

A jak tematyka ta została uregulowana w dobrych praktykach? W dużym uproszczeniu tak: można ciąć, byleby tylko nie były to drzewa dziuplaste (te pozostawia się do ich naturalnego rozpadu) czy wycinane w okresie lęgowym⁴⁹. Co to oznacza w zestawieniu z powołanym art. 14b u.l.? Nie da się wykluczyć, że przepis ten będzie niósł ze sobą niewyobrażalne zagrożenie dla rezerwatów przyrody. Wszak prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z dobrymi praktykami (a więc można ciąć przy uwzględnieniu dwóch wyróżnionych okoliczności), nawet wbrew u.o.p. (przytoczonego chociażby art. 15 u.o.p.), jest prawnie akceptowalne.

Jedynym wyjściem byłoby przyjęcie, że art. 7 ust. 2 u.l. (stanowiący o priorytecie zasad określonych w u.o.p. w odniesieniu do gospodarki leśnej wykonywanej na terenach rezerwatów) o ewidentnie imperatywnym wydźwięku, jest *lex specialis* w stosunku do art. 14b u.l.

Drugim zagadnieniem, które może stanowić pewne zagrożenie i problemy praktyczne, jest brak dookreślenia konsekwencji postępowania wbrew dobrym

⁴⁶ Jak stanowi art. 5 pkt 27a) u.o.p. plantacja to uprawa drzew lub krzewów o zwartej powierzchni co najmniej 0,1 ha, założona w celu produkcyjnym.

⁴⁷ W. RADECKI, D. DANECKA: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2018, s. 395 i nast.

⁴⁸ Zob. przypis 39.

⁴⁹ Zob. § 1 pkt. 5 i 6 dobrych praktyk.

praktykom. Ustawa zmieniająca ani u.l. nie przewiduje takich regulacji. Zastrzeżenia może budzić również to, że w pewnym sensie kompetencje dotyczące lasów na terenach stanowiących rezerwaty przyrody zostały pozostawione wyłącznie w zakresie działania regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych. W tym miejscu zasadne wydaje się postawienie pytania retorycznego o obiektywność i skuteczność wykonywanych w rezerwachatach działań ochronnych⁵⁰.

Wnioski

Zamiarem projektodawców było wprowadzenie rozwiązania, które byłoby stabilniejsze i poddane kontroli ministra właściwego do spraw środowiska, który z kolei dbałby o zachowanie równowagi pomiędzy poszczególnymi elementami środowiska naturalnego, co uniemożliwiłoby wybiórcze stosowanie przepisów i preferowanie jednych elementów środowiska kosztem innych⁵¹. Czy cel ten został osiągnięty? Wydaje się, że nowelizacja ta wprowadziła niebываły chaos i szereg unormowań budzących poważne wątpliwości prawne. Dążenie do wypracowania pewnych standardów gospodarki leśnej zasługuje na aprobatę, jednak działania zmierzające do zunifikowania jej za wszelką cenę bez względu na różnorodność stanów faktycznych i prawnych jest poważnym błędem.

Literatura

DANECKA D., RADECKI W.: *Gospodarka leśna a ochrona środowiska leśnego — dylematy administracyjne*. W: *Administracja publiczna a gospodarka*. Red. B. JAWORSKA-DĘBSKA, A. DOBACZEWSKA. Warszawa 2018.

KASPRZAK K.: *Grozi nam masowa wycinka drzew*. „Przegląd Komunalny” 2017, nr 1.

⁵⁰ Na marginesie należy podkreślić, że w latach 2016—2017 uwidoczniła się tendencja do odchodzenia od wskazywania jako sprawującego nadzór nad rezerwatem nadleśniczego. Podnoszono m.in., że takie rozwiązanie prowadzi do sytuacji, gdy „podmiot, który zgodnie z art. 35 ust. 1 u.l. samodzielnie prowadzi gospodarkę leśną w nadleśnictwie, będzie również sprawować nadzór nad rezerwatem położonym w danym nadleśnictwie. Tym samym będzie on sprawować nadzór m.in. w zakresie podejmowanych przez siebie działań w ramach prowadzonej przez siebie gospodarki leśnej”. Zob. uzasadnienie do zarządzenia RDOŚ w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2016 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie uznania za rezerwat przyrody „Siecimińskie Rosiczki” (Dz.Urz. Woj. Zachodniopomorskiego, poz. 1791).

⁵¹ Uzasadnienie do projektu ustawy zmieniającej, druk 1143, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=8CCB99A7620D5CADC12580880048786C> [dostęp: 25.05.2018].

- KULCZYŃSKA W.: *Organizacja ochrony przyrody w Polsce niepodległej*. W: *Skarby przyrody i ich ochrona. Wiadomości z dziedziny ochrony przyrody*. Red. W. SZAFER. Warszawa 1932.
- PESEL R.: *Nieruchomości Skarbu Państwa*. Warszawa 2010.
- Polskie prawo leśne*. Red. D. DANECKA, A. HABUDA, W. RADECKI, J. ROTKO. Warszawa 2016.
- PTAK J.: *Definicja lasu w ustawie o lasach*. „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, s. 67—84.
- RADECKI W.: *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim*. Warszawa 2011.
- RADECKI W.: *Prawna ochrona przyrody w Polsce a Natura 2000, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo*. Warszawa 2014.
- RADECKI W.: *Ustawa o lasach. Komentarz*. Warszawa 2017.
- RADECKI W., DANECKA D.: *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*. Warszawa 2018.
- RAKOCZY B.: *Gospodarka leśna i trwale zrównoważona gospodarka leśna w prawie polskim*. Warszawa 2018.
- SZUJECKI A.: *Mała encyklopedia leśna*. Warszawa 1991.

Źródła internetowe

Dane podane za rocznikami statystycznymi dostępnymi na stronach:

- GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2017,1,18.html> [dostęp: 17.05.2018].
- <http://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/publikacje/do-poczytania/lasy-w-polsce-1/lasy-w-polsce-2017-pl-internet.pdf> [dostęp: 17.05.2018].
- http://przyrodnicze.org/wp-content/uploads/2017/11/pismo_konsultacje_spo%C5%82eczne_Kodeks_Dobrych_Praktyk_FDP.pdf [dostęp: 25.05.2018].
- <http://dzikapolska.org/wp-content/uploads/2018/01/wnioski-i-uwagi-dobre-praktyki-lesne-Fund-Dzika-Polska.pdf> [dostęp: 25.05.2018].
- http://www.kp.org.pl/pdf/stanowiska/ktg/2017-11-14_KP%20opinia%20o%20proj%20Wymogow%20dobrej%20praktyki%20gosp%20lesnej.pdf [dostęp: 25.05.2018].
- <https://www.documents.clientearth.org/wp-content/uploads/library/2017-11-14- stanowisko-ws.-projektu-rozporzadzenia-ministra-srodowiska-w-sprawie-wymagan-dobrej-praktyki-w-zakresie-gospodarki-lesnej-ce-pl.pdf> [dostęp: 25.05.2018].

Ewa Radecka

Reserve protection in forests after recent changes

Summary

This study focuses on the legal consequences of the amendment to the Forest Act made by the Act of 16 December 2016 amending the Nature Conservation Act and the Forest Act. Within the scope of interest remains introduced by the act amending Article 14b in the context of protection for nature reserves.

Key words: nature reserve, forest, nature protection

Эва Радэцка

Охрана заповедных лесных территорий после изменений

Аннотация

В данном докладе внимание сосредоточено на правовых последствиях изменений, внесенных 16 декабря 2016 года в закон об охране природы и в закон о лесах. В центре внимания находится принятая в результате поправок статья 14б к закону о лесах, рассматриваемая в ключе защиты природных заповедников, а также основные угрозы, которые несут за собой изменения.

Ключевые слов: природный заповедник, лес, охрана природы

